

LAET, Jan Jacob de, letterkundige; achtereenvolgens chirurg, journalist en industrieel; volksvertegenwoordiger (Antwerpen 13 december 1815 - Antwerpen 22 april 1891).

De Laet behoorde tot de eerste generatie van romantische letterkundigen en flaminganten te Antwerpen, samen met zijn vriend Hendrik Conscience en met Theodoor van Ryswyck. Als chirurg-verloskundige had hij wel geen universitaire opleiding genoten, maar hij beschikte toch over een bredere vorming dan zijn vrienden, op wie hij veel invloed uitoefende. Als literator onder de naam Johan Alfried de Laet bracht hij trouwens de beste Vlaamse poëzie van zijn tijd voort, al bleef hij als novellist en romancier de mindere van Conscience. Zijn geneeskundige praktijk kon hij weldra laten varen voor journalistieke medewerking, telkens voor korte tijd, aan een reeks Antwerpse en Brusselse dagbladen. Bijzondere vermelding verdient daarbij de hoofdredactie van het flamingantische Vlaemsch België in Brussel (1 januari - 21 november 1844), dat volgens zijn mederedacteuren Domien Sleenckx en Jaak vande Velde o.a. door zijn luiheid gevallen zou zijn.

Zich voor lange tijd binden hoefde hij des te minder, omdat hij in de jaren 1846-'49 herhaaldelijk overheidsopdrachten kreeg die in feite sinecures betekenden om hem vrij te maken voor literair werk, zoals hij ook de eretitel „professeur agrégé” aan de universiteit van Gent kreeg. Maar na 1848 verminderde zijn letterkundige produktie. Hij bleef als vertaler en als correspondent van Duitse bladen in de journalistiek; van juli 1848 tot juni 1853 was hij hoofdredacteur van het Journal d'Anvers, daarna van de Emancipation in Brussel. Daarna vond hij de weg naar welstand

en onafhankelijkheid: in 1854 stond hij aan het hoofd van een broodbakkerij in het groot, met een fabriek in Brussel en in Antwerpen.

De jonge De Laet was liberaal, antiklerikaal en niet erg kerks: dat blijkt van 1838 af uit zijn vertrouwelijke briefwisseling met Ferdinand Snellaert en uit zijn roman *Het Huis van Wesenbeke*, die in het voorjaar van 1842 verscheen. Voor de parlementaire kiesstrijd van 1841 schijnt hij liberale pamfletten te hebben opgesteld, waarin hij „de partij van adel en geestelijkheid” scherp hekelde. Maar bij het eerste politieke optreden van de V.B., nl. het *Petitionnement* van 1840, was het hem zoals velen van zijn medestanders al duidelijk geworden dat de V.B. veel meer te verwachten had van de katholieke partij dan van de liberale. Dat was ook ten overvloede te merken in zijn dagblad *Vlaemsch België* en zelfs was hij bereid aan het blad een duidelijke katholieke kleur te geven om financiële steun van de geestelijkheid te verkrijgen. Maar die vertrouwde de schrijver van *Het Huis van Wesenbeke* niet en De Laet staakte liever de uitgave van de krant dan ze te verlaten (21 november 1844).

Sleeckx en Vande Velde gaven onmiddellijk de katholieke Vlaamsche Belgen uit, waarop De Laet hen in verscheidene liberale kranten te lijf ging met de beschuldiging dat ze hem zijn blad ontstolen hadden. In 1846 antwoordde Sleeckx met een campagne in heel de Nederlandstalige liberale pers tegen De Laet en *Conscience*, die hij voorstelde als voor geld en eretekenen verkocht aan de katholieke regering.

In 1847 werkten De Laet en *Conscience* mee aan *De Roskam*, het satirisch blad van Lodewijk Vleeschouwer, en verdedigden daarmee een katholiek-unionistische kandidaat voor de Kamer. In 1848 werd De Laet hoofdredacteur van het katholiek-unionistisch *Journal d'Anvers*, dat hij tot een duidelijk katholiek-conservatief blad maakte. In de parlementaire kiesstrijd van 1851 mengde hij zich bovendien door het schrijven van brochures en als redenaar. Hij speelde toen een vooraanstaande rol in de Antwerpse katholieke partij, die hij een duidelijk Vlaamsgezind stempel opdrukte. Sinds de zomer van 1853 woonde De Laet in Brussel als hoofdredacteur van *L'Emancipation*, een katholieke krant die nog veel van haar unionisme bewaard had. Bij de parlamentsverkiezingen van 1854 liet hij zich voordragen als Vlaamsgezinde kandidaat op een coalitielijst van radicale liberalen, Vlaamsgezinden en katholieken, ter verdediging van enkele randgemeenten tegen inlijving bij Brussel. Toen hij kort daarna naar Antwerpen terugkeerde als industrieel, liet hij zich niet meer actief in met de politiek. Bij gelegenheid verklaarde hij zich partijloos.

In 1861 nam De Laet, zoals al wie in Antwerpen naam had als Vlaamsgezinde, deel aan de stichting van de *Nederduitsche Bond*. Hij werd gekozen tot lid van het bestuur, dat 20 leden telde, als vertegenwoordiger van de katholieken. Hij speelde echter geen rol in dat bestuur, totdat hij zich op de vergadering van 26 mei 1863 gedroeg, alsof hij de kandidaat van de vereniging was op de lijst van de *Meetingpartij* voor de Kamer. Maar bij de geheime stemming die daarover werd gehouden, kreeg hij slechts 5 (katholieke?) stemmen tegen 7 (liberale?) voor L. Gerrits. Het notulenboek gaat

voort: „Hierop verlaat de H. De Laet de zaal... De H. Gerrits denkt dat de H. De Laet beter geschikt is dan hij als volksvertegenwoordiger...”. In de Kamer legde De Laet de eed af in het Nederlands, als eerste sinds 1831, maar in de debatten sprak hij uitsluitend Frans en bleef dat doen, hoewel daarop kritiek kwam in de Nederduitse Bond

Zijn optreden betrof niet alleen de taalkwestie, maar meer nog „het Antwerpse vraagstuk”, dat aanleiding was geweest tot het ontstaan van de Meetingpartij, en het „despotisme” waarmee de regering-Rogier het land onderdrukte. Nog meer dan vele andere flaminganten zag De Laet in de V.B. een beweging voor decentralisatie en democratie, waarvan antimilitarisme, uitbreiding van het stemrecht en verdediging van de volkstaal onderdelen waren. In die zin hielp hij het dagblad L'Escaut stichten en redigeren. In de volgende jaren zou hij in heel het land de samenwerking van katholieke en liberale vooruitstrevenden tegen de regeringen-Rogier en -Frère bepleiten.

In het parlementaire jaar 1854-'65 vervolgde hij hardnekkig de minister van oorlog Chazal, omdat die de aanwerving van een Belgisch legerkorps voor Maximiliaan van Mexico had begunstigd. In de zitting van 4 april bracht hij Chazal in het nauw, zodat die geen beter antwoord vond dan: „Il n'y a que ceux qui sont capables de pareilles infamies qui puissent en accuser les autres!” De Laet daagde hem uit tot een duel met het pistool, dat vier dagen later plaats vond; hij werd niet getroffen en Chazal slechts geschamd. Het Hof van Cassatie veroordeelde hem als de uitdager tot drie maanden gevangenisstraf en zijn tegenpartij

tot twee, maar op voorstel van de senaat verleende de koning aan beiden genade.

Terecht verweet Julius de Geyter in januari 1866, toen hij de Nederduitsche Bond en de Meeting verliet om terug te keren naar de liberale partij, aan De Laet dat hij het taalvraagstuk verwaarloosd had. Pas toen maakte deze werk van zijn sinds lang aangekondigd verslag voor de Kamer over de Vlaamse grieven.

Van 1864 tot '70, ja nog later, heeft een persoonlijke twist tussen De Laet en Jan van Ryswyck een rol gespeeld in de Antwerpse politiek. Toen Van Ryswyck in 1864 de Meeting verliet, gaf hij als reden onder meer financieel geknoei op. Aanvankelijk zonder een naam te noemen, maar mettertijd ook openlijk, beschuldigde hij De Laet ervan de belangen van de stad te verkwanselen om zich persoonlijk te verrijken. Zo zou hij nog nieuwe forten willen laten bouwen om voor de arbeiders verder duizenden broden per dag te kunnen leveren. Tegen 100.000 frank aan steekpenningen had hij een voor de stad nadelige verkoop gesloten van de gronden der oude walling. De Laet, die inderdaad een groot aandeel had gehad in het stichten van de vennootschap die de gronden van de stad had opgekocht, liet in 1866 Van Ryswyck vervolgen en veroordelen wegens eerroot. Toen zijn tegenstander ook daarna niet afliet - hij stond als redacteur van het dagblad De Koophandel in dienst van de liberale kiesvereniging - eiste De Laet de schadevergoeding op. De liberale heren lieten Van Ryswyck in de steek, totdat hij in de gevangenis zat, en brachten pas toen het geld bijeen. Enkele jaren later bleek dat de vennootschap inderdaad 100.000 frank ter beschikking van De Laet had gesteld, in plaats van enkele bestuursmandaten waarop hij had gehoopt. Hoewel hij het geld (nog?) niet had opgestreken en de stad niet had benadeeld - hij had integendeel veel gunstiger voorwaarden voor haar bedongen dan ze in enige andere combinatie had kunnen bereiken - werd hij wegens de „bedrieglijke verzwijging” van zijn beoogd persoonlijk voordeel in 1870 veroordeeld tot teruggave van de som die Van Ryswyck hem had moeten betalen, en op zijn beurt veroordeeld tot schadevergoeding aan de erven van de inmiddels overleden journalist. In de Nederduitsche Bond was zijn positie erg geschokt, maar die legde er zich toch bij neer, dat hij hem verder in het parlement vertegenwoordigde. In de liberale pers en op affiches werd het feit dat hij „zich had laten omkopen” een van de hoofdpunten van de anti-Meeting-propaganda.

In 1870 viel de liberale regering, na dertien jaren, dank zij coalities van radicalen en katholieken, zoals o.a. De Laet ze had gepropageerd. Onder een katholieke meerderheid lag de weg open voor een taalwetgeving, en het waren vooral de Meetingvolksvertegenwoordigers De Laet en Coremans die daarop hebben aangedrongen. De naam van De Laet blijft nauw verbonden aan de wet betreffende de besturen van de staat (1878), die uit zijn initiatief is voortgekomen.

Daarna heeft De Laet inzake de taalwetgeving de leiding aan Coremans overgelaten en in het algemeen trad hij in de politiek niet meer op de voorgrond, al bleef hij volksvertegenwoordiger tot aan zijn dood. In 1883 bezorgde hij nog de tweede uitgave van zijn Gedichten, en van de Koninklijke

Vlaamse Academie voor Taal- en Letterkunde was hij lid van bij haar oprichting in 1886.

WERKEN: verzen en novellen in de tijdschriften *De Noordstar* (1840-1841) en *Het Taelverbond* (1845-1847); - *Het Huis van Wesenbeke* (1842); - *Gedichten* (1842; 1883, tweede uitgave); - *Vlaamsche Zaak. Verslag namens de commissiën van vertoogen der Kamer van Volksvertegenwoordigers, aangeboden in zitting van 5 Mei 1866* (1866).

LITERATUUR: J. van Ryswyck, *Dicht- en prozawerken* (1885); - J.B. van Mol, *Les élus d'Anvers depuis 1830* (1889); - A. Snieders, *Johan Alfred De Laet*, in *Jaarboek van de Kon. Vl. Acad. voor Taal- en Letterkunde* (1892, p. 67-102); - F. de Laet, *La Question des terrains militaires de l'ancienne enceinte d'Anvers en 1864* (1902); - P. Fredericq, *Schets eener geschiedenis der Vlaamsche Beweging*, II en III-1 (1906 en 1908); - L. Wils, *De politieke oriëntering van de Vlaamse beweging (1840-1857)* (1959); - L. Wils, *De liberale Antwerpse dagbladen 1857-1864* (1962); - L. Wils, *Het ontstaan van de Meetingpartij te Antwerpen en haar invloed op de Belgische politiek* (1963); - A. Duchesne, *L'expédition des volontaires belges au Mexique 1864-1867*, I (1967); - E. de Bens, *Vlaamsch België, het eerste vlaamsgezinde dagblad* (1968).

LODE WILS